

Heti Monitor

2003. november 10 – november 16.

Budapest

©ICEG Európai Központ

TARTALOM

<i>Tartalom</i> _____	2
<i>I. Októberi infláció a visegrádi országokban</i> _____	3
<i>II. A szeptemberi fizetési mérleg alakulása</i> _____	5
<i>III. A Jukosz ügy - Az orosz módszer</i> _____	8
<i>IV. Döntés a költségvetés jövő évi bevételeiről</i> _____	11

I. OKTÓBERI INFLÁCIÓ A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN

A visegrádi országok októberi inflációs adatai november második hetében kerültek nyilvánosságra. Az éves adatok igen nagy szórást mutatnak, ami első látásra furcsának

hathat a sok tekintetben hasonló szerkezeti adottságokkal rendelkező és azonos külső hatásokkal szembesülő visegrádi országok esetében.

Ország:	Infláció, 2003. október		2003-as inflációs cél	jegybanki alapkamat*
	2003. szept. =100 (havi)	2002. okt. =100 (éves)		
Cseh Köztársaság	100,1	100,4	2,5-4,5%	2,00%
Magyarország*	100,8	104,9	<4,5%	9,50%
Lengyelország	100,6	101,3	3% +/-1%	5,25%
Szlovákia	100,1	109,6	-	6,25%

Forrás: nemzeti bankok és statisztikai hivatalok

**Az adott jegybank irányadó pénzüpi instrumentumára vonatkozóan, 2003. november 14-ig*

A KSH által közölt magyar inflációs adat (fogyasztói-árindex) 2003 októberében 4,9%-os éves növekedési ütemet mutatott, míg 2003 szeptemberéhez képes a fogyasztói árak 0,8%-kal nőttek. Magyarországon a havi drágulást elsősorban az élelmiszerek és a ruházati cikkek átlagot meghaladó (és nagyrészt szezonális hatásoknak betudható) áremelkedése magyarázza. Előző év októberéhez viszonyítva a tartós fogyasztási cikkek ára 1,3%-kal csökkent az élelmiszerárak átlag alatt, 3,3%-kal növekedtek, míg a szolgáltatások árai átlagot meghaladóan, 6%-kal. A jövedéki termékek és a háztartási energia ára szintén átlagot meghaladóan növekedett.

A szigorú monetáris kondíciók ellenére a 2003. év végére kitűzött, korábban már módosított, aszimmetrikus inflációs cél nagy valószínűséggel nem fog teljesülni. Fontos megemlíteni, hogy az MNB monetáris politikájával kb. 1,5 éves késleltetéssel tudja hatékonyan befolyásolni az infláció alakulását, ami - a jövő év adópolitikai intézkedései következtében várhatóan megugró inflációs ráta tükrében - részben

magyarázza a kiugróan magas magyar kamatszint fenntartását.

Csehországban a nyári deflációs periódust valamint a szeptemberi árszínvonal-stagnálást követően októberben ismét megindult infláció, az árszínvonal szeptemberhez viszonyítva 0,1%-kal nőtt, míg 2002. októberéhez képest a drágulás 0,4%-os volt. A havi árszínvonal-emelkedés meghatározó tényezője az élelmiszerek, a pénzügyi szolgáltatások illetve a fölgáz árának emelkedése volt. Éves összehasonlításban a 0,4%-os ráta elsősorban a szolgáltatások 2,2%-os valamint az élelmiszerárak 0,8%-ot elérő drágulásának köszönhető.

A Cseh Nemzeti Bank (CNB) az MNB-hez hasonlóan az inflációs célkövetés rendszerét alkalmazza, azonban a magyar gyakorlattól eltérően a CNB kezdetben a nettó inflációra¹ vonatkozóan adta meg célkitűzéseit, és csak 2002-től kezdődően hirdetett párhuzamos célkitűzést a teljes fogyasztói árindexre vonatkozóan. A nettó infláció tekintetében a 2003-as célsáv 1,5% és

¹ A szabályozott árak alakulásának hatásától megtisztított fogyasztói árindex

3,5% közé esik, míg a teljes inflációra vonatkozóan a CNB egy 4 éves célsávot határozott meg, amelynek határai a 2002 januári 3-5%-ról 2005 decemberéig folytonosan csökkenő ütemben 2-4%-ra módosulnak. 2003 decemberére nézve tehát az időarányos célsáv a teljes inflációra vonatkozóan 2,5% és 4,5% közt húzódik. Az év végi inflációs dinamika alapján szinte teljes bizonyossággal állítható, hogy a cseh infláció - a 2002-es évhez hasonlóan - jelentős mértékben alullövi az inflációs céltartományt, mind a nettó-, mind a teljes inflációs ráta esetében. A CNB az infláció célsávba történő visszaterelése, illetve a tartós defláció veszélyének csökkentése érdekében laza monetáris kondíciókat tart fenn, azonban a jelentős külföldi működőtőke-beáramlások a cseh korona felértékelődésén keresztül további erőteljes infláció-mérséklő hatást fejthetnek ki.

Lengyelországban az októberi infláció 0,6%-kal növekedett az előző hónaphoz-, és 1,3%-kal az előző év októberéhez képest. A havi inflációs adat növekedéséért elsősorban az élelmiszerek (1,5%), a háztartási energia (1,1%) áralakulása felelős. Éves összevetésben átlagot meghaladó volt a háztartási energia (3,3%), illetve az üzemanyagok (3,0%) áralakulása.

A Lengyel Nemzeti Bank (NBP) az előbbi országok monetáris hatásá-

gaihoz hasonlóan inflációs célkövetéses monetáris politikát folytat. A 2003. decemberére kijelölt, +/-1% széles toleranciasávval bíró 3%-os célt az infláció minden bizonnyal alullövi, azonban az NBP a fiskális politika jelentős mértékű fellazulásának várható jövőbeni inflációs hatását figyelembe véve magasan tartja az irányadó kamatszintet. 2004. januárjától az NBP folytonos inflációs célt fog kitűzni, 2,5% célértékkel, +/-1%-os toleranciasávban.

Szlovákiában az októberi infláció 0,1%-kal haladta meg az előző havit, 2002. októberéhez képest pedig 9,6%-kal növekedtek az árak. A kiugróan magas éves inflációs mutató a hatóságilag szabályozott árak 2003. januárjában történt jelentős mértékű (14,9%-os) növekedésének köszönhető. 2003 októberében a hatóságilag szabályozott árak 20,5%-kal haladták meg az előző év októberében mértéket, miközben az előbbieket hatásától „megtisztított” nettó infláció csupán 3,3%-os növekedést mutatott.

A Szlovák Nemzeti Bank (NBS) nem alkalmaz explicit módon inflációs célkövetést. A következő évben a NBS elsődleges prioritása a szabályozott árak liberalizálásából fakadó inflációs hatás továbbgyűrűzésének, illetve az inflációs várakozásokba történő beépülésének megakadályozása lesz.

II. A SZEPTEMBERI FIZETÉSI MÉRLEG ALAKULÁSA

A héten hozta nyilvánosságra a szeptemberi fizetési mérleg adatokat a Nemzeti Bank. Eszerint a folyó fizetési mérleg 357 millió eurós hiánnyal zárt a kilencedik hónapban. Az év elejétől számított deficit evvel 3.5 milliárd euró fölé nőtt, ami jelentősen meghaladja a 2002 hasonló időszakában mért értéket (1.5 milliárd euró).

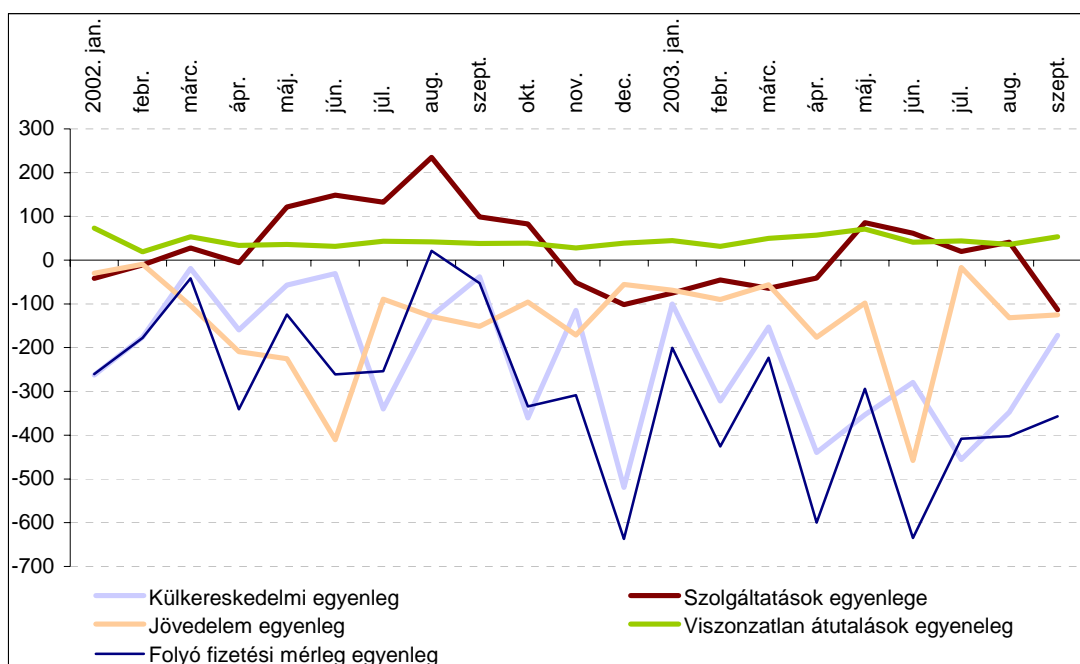
A szeptemberi hiány mértéke meglepte a piacot, amely 300 millió euró alatti deficitet várt erre a hónapra. Ennek következtében a forint az adatok

közlését követően ismét gyengülni kezdett, és szerdán egy euró már 259 forintot ért, vagyis két forinittal többet, mint egy nappal azelőtt.

A deficit mértéke ugyanakkor kedvezőbb lett, mint egy hónappal korábban. Ez elsősorban a külkereskedelmi mérleg jobb adatának köszönhető, amely végre azt mutatja, hogy az export újra növekedni kezdett. Emellett azonban egyre inkább romlik a szolgáltatások egyenlege.

Grafikon 1.

Folyó fizetési mérleg alakulása (millió euró)

Háttér

Az export növekedésének köszönhetően a külkereskedelmi mérleg hiánya a felére csökkent az előző hónaphoz képest, és a szezonálisan kiigazított adatok is alátámasztják a kivitel bővülését. Ez utóbbi alapján a

hiány közel 50 millió euróval lett kedvezőbb. A viszonylag kedvező külkereskedelmi mérleg az elemzőket is meglepte, akik magasabb hiányra számítottak.

A kivitel nyilvánvalóan kedvezően befolyásolta a forint gyengülése az

elmúlt időszakban, amellyel így versenyképesebbé váltak az áruk a külső piacokon. Ugyanakkor nem várható, hogy az export további gyors növekedésen megy keresztül az év hátralévő részében, inkább a jelenlegi – szeptemberi – folyamatok szinten maradása a legvalószínűbb.

Az import az év eddig eltelt időszakában 4-5%-kal bővült az elmúlt év hasonló időszakához képest, míg az export összességében szinten maradt. Az import növekedésének egyik legfőbb problémája az volt, hogy „egészségtelen” szerkezetet mutatott. Az importbővülés legnagyobb részét a fogyasztási javak behozatalának növekedése tette ki. Az év második felében már kedvező jelként értékelhető, hogy a beruházási célú import is kezd növekedni, ami azonban csupán a jövőbeli gazdasági növekedésre és exportra lesz majd jótékony hatással.

A legaggasztóbb tényező a fizetési mérlegben, hogy egyre deficitesebbé válik a szolgáltatások egyenlege. Míg 2002-ben az első kilenc hónapban több mint 700 millió többlet származott ebből a tételből, idén már 131 millió eurós hiány képződött szeptemberig. A romlást csak részben magyarázzák az idegenforgalmi bevételek visszaesése (-407 millió euró), a másik oldalt a szolgáltatás – nem idegenforgalmi – importoldalának bővülése adja. Ez utóbbit éppen a szeptemberi események befolyásolták, amikor is több mint 300 millió euróval volt magasabb a szolgáltatásimport, mint egy évvel korábban.

A nem adóssággeneráló finanszírozás csupán 113 millió euró volt szeptemberben, vagyis a folyó fizetési mérleg hiányának alig 32%-át fedezte. Az egész évre vetített érték még kedvezőtlenebb, hiszen a nem adósságot gerjesztő finanszírozás mindössze a folyó fizetési mérleg 20%-ával

egyezik meg. Ez utóbbi nagyrészt annak is köszönhető, hogy Magyarországra érkező külföldi közvetlen tőkebefektetések csökkenése mellett a hazai vállalatok tőkekihelyezése egyre bővül, vagyis az egyenleg ezáltal romlik. Az első kilenc hónapban közel négyszeresére nőtt az ilyen tőkekihelyezés az elmúlt év hasonló időszakához képest.

Következtetések és kilátások

A magyar export elsősorban a CEFTA gazdaságokban talál új piacot, az ezen országokba történő kivitel nő a legdinamikusabban. Ez érthető is, hiszen az EU országok lassú gazdasági növekedése nem serkenti az importot, viszont a régió felzárkózó gazdaságai magasabb gazdasági növekedésre képesek. Emellett a forint gyengülése jótékony hatással volt az exportra, azonban az importot nem drágította meg annyira, hogy annak volumene jelentősen lecsökkenjen. A romló külkereskedelmi folyamatok ellenben, úgy tűnik, megálltak, de az év végéig lényeges javulás már nem várható. Emellett az importban megjelentek a beruházási javak behozatala.

Egyre inkább úgy tűnik tehát, hogy a magyar gazdaság kezd visszatérni az export és a beruházás húzta gazdasági növekedés pályájára, a korábban alkalmazott belső kereslet által vezérelt növekedés helyett. Azonban még nehéz egyértelműen azt állítani, hogy ez a folyamat visszafordíthatatlanul beindult. Ahhoz, hogy valóban trendről lehessen beszélni, meg kell várni a következő hónapok adatait is.

Kedvezőtlen tény, hogy a szolgáltatások egyenlege egyre inkább romlik. Egyelőre nem világos, hogy mi áll a szolgáltatások kiadási oldalának dinamikus növekedése mögött. E tekin-

tetben is érdemes megvárni a következő hónapok alakulását.

Amennyiben a fenti folyamatok beteljesülnek, a folyó fizetési mérleg hiánya az év végére elérheti a GDP 6%-át. Tavaly az utolsó hónapban a hiány 637 millió euróval nőtt, ami a teljes hiány 23%-a volt. Idénre nem várható ekkora ugrás az utolsó hónapban, de az így is magasabb lesz a korábbi hónapoknál (akár a 0.5 milliárd eurót is elérheti).

A beáramló FDI értéke minden bizonnyal a tavalyi érték alatt marad, vagyis a folyó fizetési mérleg jelentős romlása miatt még kisebb hányadát lesz képes finanszírozni 2003-ban. Emellett a hazai vállalatok egyre inkább érdeklődnek a környező országok piacai iránt (főként a Balkán irányában). Ennek persze hosszabb távon kedvező hatása lehet, mivel a folyó fizetési mérleg jövedelem egyenlege javulhat a jövőben.

III. A JUKOSZ ÜGY - AZ OROSZ MÓDSZER

Az orosz Jukosz olajtársaság ismertsége az elmúlt két hétben drámaian megemelkedett, köszönhetően annak a botrány-sorozatnak, amely a dinamikusan fejlődő, kiemelkedő piaci eredményeket produkáló vállalat körül kirobbant. Ez a cikk az elmúlt hetek eseményeit idézi fel, rámutatva a döntések hátterében húzódó gazdasági és politikai érdekekre.

Háttér:

A Jukosz olajtársaság 2003. év elején Oroszország második legnagyobb olajipari vállalata volt. A vállalatot vezető Mihail Hodorkovszkij, akit egyébként a *Forbes* magazin a világ hatodik legbefolyásosabb emberének titulált², erőteljes terjeszkedési és beruházási politikát folytatott. Ez év márciusában kaptak szárnyra az első hírek arról a „megafúzió”-ról, amelynek keretében a Jukosz és az ország ötödik legnagyobb társasága a Szibnyeft egybeolvadna, létrehozva ezáltal az ország első, s a világ hatodik legnagyobb olajtársaságát. Áprilisra a felek meg is állapodtak, s megkezdődött a fúzió, amelynek eredményeként a Jukosz 2,3 millió hordó napi kitermeléssel rendelkezne. Ez megfelel Irak napi csúcskitermelésének.

A vállalat dinamikus növekedését többek között köszönheti az orosz vállalatvezetésben nem igazán elterjedt nemzetközi menedzsmentnek, a nemzetközi számviteli rendszer alkalmazásának és az átlagosnál nagyobb transzparenciának. A társaság nagy-

szabású beruházási projektjeinek nagy részét (beruházási tervek között szerepel egy orosz-kínai olajvezeték megépítése és részvétel egy új olajkikötő megépítésében, mely lehetővé tenné a közvetlen amerikai exportot³) saját cash-flow-ja visszaforgatásából finanszírozza.

A sikertörténetet azonban egyre sötétebb politikai viharfelhők kezdték beárnyékolni: július elején letartóztatták Platon Lebegyevet, a cég egyik meghatározó részvényesét. A vád 1994-ben elkövetett privatizációs csalás volt. Lebegyev letartóztatása hátterében – a Jukosz anyagilag több ellenzéki pártot is támogatott – többen politikai indítékokat sejtettek... nem alaptalanul. A hír hallatára a Jukosz részvényeinek árfolyama esni kezdett. A kialakuló eladói nyomást a Jukosz saját részvényei 10%-ának visszavásárlására használta ki, amely egyrészt stabilizálta az árfolyamot, másrészt a cég így olcsóbban jutott hozzá részvényeikhez, amelyet a Szibnyeft-fúzióhoz szükségesek (A megállapodás keretében a Jukosz 3 mrd. USD-t fizet a Szibnyeft-részvények 20%-áért, a többit pedig részvénycserével fedezi).

Az ezt követő hetekben több olyan hír is kiszivárgott, hogy a Jukosz egy nagyobb részvénycsomagot (25%-ot) nyugat-európai, illetve amerikai befektetők felé kíván értékesíteni. A hír azért volt furcsa, mert a vállalat olyan növekedési szakaszban volt, amely nem ösztönözi a tulajdonosokat részvényeladásra. A folyamatos kormányzati támadások (pl. a Szibnyeft-fúzió

² A magazin a rangsor felállításakor szempontként a személyes politikai összeköttetéseket, az irányított üzlet méretét és kiterjedtségét, a befektetések méretét, a tevékenység média szereplését és természetesen a nettó vagyont vette figyelembe.

³ Forrás: portfolio.hu

lassítására, akadályozására irányuló törekvések) azonban mind a vállalatvezetést, mind a részvényeseket eladásra ösztönözték.

A részvényeladással kapcsolatban orosz szakértők már akkor felhívták a figyelmet arra a nem elhanyagolható tényre, hogy egy ilyen esetleges eladással soha nem látott méretű orosz szénhidrogén-készlet kerülne külföldi felügyelet alá. Az állam ezidáig egyetlen jelentős olajkészlettel rendelkező vállalatrészesedését sem engedte külföldi kézbe, s feltételezhető volt, hogy a tranzakciót közvetett eszközökkel megkísérelné megakadályozni a kormányzat.

A Jukosz eleinte cáfolta a külföldi partner bevonására irányuló lépéseit, augusztus elején azonban a *Sunday Times* – megbízható forrásokra hivatkozva – bejelentette, hogy az amerikai ChevronTexaco 6,4 Mrd USD-ért megvenné a Jukosz részvények 25%-át. Egy hónappal később az Exxon, a világ legnagyobb olajtársasága is érdeklődni kezdett a Jukosz iránt. Az események akkor gyorsultak fel, amikor utóbb említett cég október elején 25 Mrd USD-os ajánlatot tett a Jukosz részvények 40%-ára. A hír hatására a Jukosz árfolyama emelkedni kezdett.

A bejelentést hallgatás és titokzatoskodás követte, majd október 27-én jött a hidegzuhany: letartóztatták Mihail Hodorkovszkijt. A bejelentés hatására az IRTS 11%-ot, a Jukosz részvények árfolyama pedig másfél óra alatt 17%-ot zuhant – ekkor függesztették fel a kereskedelmet. A letartóztatás hatására az Exxon és a ChevronTexaco felfüggesztették a tárgyalásokat a Jukossal az esetleges szerepvállalásról, pedig erre az időpontra mindkét cég befejezte a Jukosz átvilágítását.

Forrás: www.rts.ru

Az ügy megítélése az egész világsajtóban politikai színezetet kapott, Putyint több oldalról is kritizálták, nem egyszer „szovjet módszereket” emlegetve. Az elnök ennek ellenére nem volt hajlandó találkozni a méltán ijedt és meglepett orosz üzleti elit képviselőivel, és nyilatkozataiban „jogi kérdés”-ként említette Hodorkovszkij letartóztatását. Orosz szakértők a letartóztatás valós okának egyértelműen Hodorkovszkij politikai törekvéseit látják.

A botrány ezzel azonban korántsem ért véget. Október 30-án az állam lefoglalta Hodorkovszkij és két másik letartóztatott Jukosz-tulajdonos részvényeit, és megkezdték a cég kitermelési koncesszióinak felülvizsgálatát. A kormány ezen lépésekkel nyilvánvalóvá tette szándékait: a Jukosz ellehetetlenítését és az amerikai befektetőkkel folytatott tárgyalások végleges meghiúsítását.

Az első pozitív fordulat november 3-án következett be, amikor Dimitrij Medvegyev, az orosz elnöki adminisztráció újonnan kinevezett vezetője bírálta az Orosz Főügyészség döntését a részvények lefoglalásáról. Közben Putyin elnök külföldi bankárokkal való találkozásán elmondta: továbbra is elkötelezett a reformok és a piacgazdaság mellett, és hogy a Jukosz-ügy egyedi eset. Hodorkovszkij másnap fogságában lemondott elnöki posztjáról, utódja Simon Kukos lett. A lépést a befektetők pozitívan értékelték, a Jukosz-papírok, - és az RTS -

emelkedni kezdtek, de még így is 11%-kal a letartóztatás előtti árfolyam alatt maradtak.

November 7-én Kukos bejelentette: „*a Jukosznak nincs szüksége nyugati olajtársaságokra*” ezzel az esetleges külföldi részvényértékesítési tervek véglegesen zátonyra futottak. Az új vezető ezt a kijelentést az után tette, hogy néhány nappal korábban közleményt adott ki a Jukosz további stratégiai elképzeléseiről, amelyekben a korábbi politika folytatását ígerte, jelentősebb változások nélkül. A vezetőcsere és az új elnök első nyilatkozatai stabilizálóan hatottak a Jukosz papírjaira, mivel csökkent a vállalatóriás körül hetek óta tartó bizonytalanság.

A vállalat körüli hangok azóta kissé elcsitultak, a nemzetközi sajtó a héten a putyin-i beavatkozást ecsetelgeti. A döntés jelentős felháborodást keltett, s az amerikai befektetők kedv is nagy valószínűséggel alábbhagy az események hatására.

Következmények

A külföldi befektetők nagy része az eset kapcsán átértékelte az Oroszországról az utóbbi időben kialakított politikai kockázattal kapcsolatos nézeteit, ami jelentős tőke kivonást, a befektetők bizalom általános megrendülését vonhatja maga után. Október 27-én az orosz tőzsde hivatalos

részvényindexe, az IRTS 15%-ot zuhant, amit másnap 5%-os konszolidáció követett.

Az utóbbi időszakban hatalmas mennyiségű spekulatív tőke áramlott Oroszországba, amelynek oka az országkockázat alul- illetve a tőkepiaci hozamok túlértékelése volt. Valószínűsíthető, hogy a botrány hatására a „hot money” kivonása, illetve átcsoportosítása várható, ez azonban nem valószínűsíthető meg egyik napról a másikra, ezért a következő hetekben további tőke kivonásra, az IRTS további csökkenésére lehet számítani.

Szakértők véleménye szerint a Jukosz-botrány hatása nem lesz jelentős a régióra tekintve, mivel az orosz válság nem hat ki jelentős mértékben a gazdaságra, ez ugyanis sem a politikai, sem a gazdasági szférának nem érdeke.

Úgy tűnik, a Jukosz-ügy mára elcsendesedett, Hodorkovszkijt eltávolították, az amerikai tulajdonoszerzést megakadályozták, a Jukosz pedig – jelentős presztízvesztéssel és árfolyameséssel – tovább élhet. Az államnak a gazdasági életbe való ilyen szintű beavatkozása mindenesetre megdöbbentő és egyben figyelmeztető jelnek is tekinthető. A kérdés csupán az, hogy egyszeri, politikai-személyes ellentét eredménye volt a Jukosz-botrány, vagy a jövőben is számítani lehet hasonló “beavatkozásokra”?

IV. DÖNTÉS A KÖLTSÉGVETÉS JÖVŐ ÉVI BEVÉTELEIRŐL

A parlament november 10-én elfogadta az adókról, járulékokról és egyéb költségvetési befizetésekről szóló törvények módosításait. A javaslat elfogadott végső formája szinte alig különbözik a szeptemberben benyújtott tervezettől.

A személyi jövedelemadóban megvalósul a már meghirdetett adótábla, azaz minden sávban csökkennek az adókulcsok. Emellett a külön adózó jövedelmek adómértékei 25%-ra emelkednek a különböző forrásokból származó jövedelmek adóterhelésének közelítése érdekében. Egyes területeken (mezőgazdasági őstermelés, szakképzés, önkéntes kölcsönös egészségpénztárak) bővülnek az igénybe vehető kedvezmények, míg a lakáscélú adókedvezmények köre szűkül. Megszűnik a természetbeni juttatás intézménye, és 1997 óta először emelkedik a cégautó-adó - ezeknek a lépéseknek az adóelkerülés mérséklése a céljuk.

A társasági adóban szintén csökken az adókulcs, 16%-ra. Jövőre szélesebb kör válhat az egyszerűsített vállalkozási adó alanyává, 25 millió forintra nő a bevételi értékhatár. Nem valósult meg az az elképzelés, hogy a befizetett helyi iparüzési adó csökkenthesse a társasági adó alapját.

A személyi jövedelemadó és a társasági adó csökkenésével szemben áll az általános forgalmi adó és a jövedéki adó okozta tehernövekedés. Az áfa 25%-os kulcsa az eredeti tervekkel ellentétben nem csökken, eközben a 12%-os kulcs 15%-ra nő, a 0% kulcs helyét pedig 5%-os veszi át. A jövedéki adó körébe tartozó italok és a dohány jövedéki adója emelkedik. Ugyancsak

nőnek az illetékek, és több bevételt generál majd a gépjárműadó is.

A társadalombiztosítási járulékok is növekszenek 2004-től: az egyéni egészségbiztosítási járulék egy százalékponttal nő. A járulérendszer módosításainak célja volt a munkaadói és az egyéni járulékterhek közelítése, valamint más jogterületek változásainak és a jogharmonizációs követelményeknek az átvezetése.

Háttér

A pénzügyi kormányzat az adótörvénnyel - mely természetesen a 2004-es, jelenleg még a vita szakaszában lévő költségvetés kiadásait hivatott fedezni - több célt tervez egyszerre elérni a jövő év során. Javítani szeretné az ország versenyképességét, csökkenteni a munkaerő költségeit, levennie a terheket a vállalkozásokról, csökkenteni a nemzetközi összehasonlításban magas magyar adóterheket bizonyos adónemekben. Eközben viszont, mivel a költségvetési tervezet nem csökkenti jelentősen a kiadásokat, és nem engedhető meg a költségvetési hiány további növekedése, a költségvetési bevételek összességükben nem csökkenhetnek. Ezért aztán a közvetlen adók csökkentését jövőre a közvetett adók növekedése kíséri, ami csak az adóterhek eloszlását alakítja át, és feltételezhetően nem egy igazságosabb elosztáshoz vezet.

A tervezett költségvetés szerint az államháztartási bevételek 14%-kal nőnek: a tervezett infláció és növekedés mellett ez a mérték nem vezet a centralizációs hányad csökkenéséhez. A deficit csökkentése elkerülhetetlen lépés volt az elmúlt évek

költekező költségvetési politikája után, nemcsak a külső formális kritériumok nyomása, hanem a belső egyensúlytalanságok kezelése miatt is. A deficit csökkentése megvalósulhatott volna a kiadási oldal átgondolt átszervezésével is, de e helyett a pénzügyi kormányzat az egyszerűbb, de hosszabb távon költségesebb, és kevésbé sikerre vezető utat választotta. A deficit mérséklődését a kiadások kis mértékű csökkentésével, és a bevételek kis mértékű emelésével tervezi elérni.

A csatlakozó országok között Magyarország a munkaerő költségességét tekintve a középmezőnyben helyezkedik el az elmúlt évek nagy béremelkedéseit követően. A munkaerő költségeinek szerkezetét tekintve azonban látható, hogy Magyarországon a második legalacsonyabb a bérek és a fizetések aránya a munkaerő-költségekben belül (67,1%). A közép-kelet-európai országok körében Magyarországon a legmagasabb a személyi jövedelemadóban a terhelés. Hasonló nagyságú kulcsok több országban is vannak, de Magyarországon a legalacsonyabb az a jövedelem, ami már a legfelső kulccsal adózik.

Mivel az elfogadott törvénymódosítás szerint a sávhatárok nem változnak, az szja-terhelés továbbra is magas marad, az átlagos jövedelem várhatóan továbbra is a legfelső sávba esik. A kulcsok csökkentése jobban kedvez a felsőbb jövedelmi rétegeknek. Ezt ellentételezi, hogy a jobb anyagi helyzetben lévő rétegek jövedelmeiben nagyobb arányt képező külön adózó jövedelmek terhei 20%-ról 25%-ra nőnek. Összességében mégis elmondható, hogy az adórendszer progresszivitása csökken, mert a megnövekvő közvetett adók egyformán terhelik a szegényebb és a gazdagabb rétegeket. Egy negyedik legfelső adósáv beve-

zetése javíthatott volna az adórendszer progresszivitásán és így igazságosságán: igazodott volna a magyar társadalomban a rendszerváltás óta kialakult nagy jövedelem-egyenlőtlenséghez. Az elmúlt években az adózás utáni jövedelmek egyenlőtlenségei az adózás előttiéhez hasonló képet mutattak: ez azt jelenti, hogy az adórendszer kevésbé járul hozzá a jövedelemegyenlőtlenségek csökkentéséhez, és ez várhatóan így is marad most elfogadott adótörvény eredményeképpen.

A személyi jövedelemadó lakáscélú kedvezményeinek visszafogásában megjelenik egy jövedelmi alapú különbségtétel, de a közvetett adók rendszerének változásaihoz nem kapcsolódik egyelőre szociális alapú támogatás: pedig a háztartási energiaárak emelkedése erőteljesen érinti majd a szegényebb háztartásokat. Az árrendszeren keresztül megvalósított újraelosztás csökkentése méltányossági megfontolásokból üdvözlendő, de a rászorulóknak problémái kezelésre szorulnak majd, immár az árrendszeren kívül.

A társasági adók terén Magyarország az adócsökkentés előtt is kedvező helyzetben volt a térségben, több ország is 20% fölötti kulcsot alkalmaz adóztatásában. Viszont a helyi iparüzési adót Litvánián kívül más országokban nem alkalmazzák, és ennek valószínűleg nemcsak versenyképességi szempontok az okai, hanem az is, hogy felismerték, hogy ez az adó nem megfelelő forrás a helyi önkormányzatok számára az önkormányzatok kivetési ellenérdekeltsége, az adóztatható adóalap mobilitása, és a települési vezetés fiskális és politikai elszámoltathatósága szempontjából sem. Ezért sajnálatos, hogy ez az adó továbbra is érintetlenül megmarad a magyar helyi adórendszerben, mint a

települési önkormányzatok egyik fontos forrása.

Az adózási változások célja az is, hogy az adókulcsok alakításával a kormány a jövedelmeket a fogyasztás felől a megtakarítás és a beruházás felé terelje, ilyen elem a mostani módosításokban az osztalékadó emelése. De a jelenlegi magas kamatok mellett ez a hatás egyelőre nehezen érvényesül. A társasági adók rendszerén belül pedig számos adókedvezmény jelenik meg, ami a további befektetéseket támogatja. Emellett a kiadási oldalon a megnövekedett bevételekből befolyó költségvetési forrásokat a költségvetés növekedést gerjesztő infrastrukturális beruházások felé tervezi terelni. Ezeknek a kiadásoknak a növekedést gerjesztő hatása azonban csak nagyobb idő elteltével, közvetve jelentkezik, míg az adócsökkentések hatása közvetlenebbül érvényesíthetné hatását.

A közvetett adók emelésének lesz egy jelentős egyszeri árszintnövelő hatása. Közvetetten és késleltetve is jelentkeznek azonban inflációs hatásai, attól függően, hogy a különböző piacokon a cégek mennyire képesek az adott versenyben a megnövekedett adók árakban való érvényesítésére, illetve mekkorák az eltérések az egyes területeken az árak növekedésében, a növekedés ütemében. A forgalmi adók ilyen mértékű emelése nem volt szükséges az adóharmonizáció szempontjából, legfőbbképpen a költségvetési bevételek előteremtését szolgálta.

Más országok centralizációs hányadával összehasonlítva Magyarországon nagyon nagy az államháztartás mérete. Ez megmutatkozik a térség hasonló országaival összevetve és az Európai Unió adatait vizsgálva is: az derül ki az összehasonlításokból, hogy Magyarország eléri, sőt meg is haladja

a nála kétszer-háromszor nagyobb jövedelemmel rendelkező országok központosítási hányadát. A növekedés és a versenyképesség szempontjai az adóztatás kiterjedtségének csökkentése mellett szólnának. Ugyanekkor azonban az államháztartás nagy elosztórendszerei: az oktatás, a szociális ellátás, az egészségügy forráshiánnyal küzdenek, az ország nemzetközi összehasonlításban GDP-arányosan igen kevés forrást fordít oktatásra, az egészségügyi kiadások éveken a reálértéküket éppen csak megtartva nőttek. A közigazgatási reform ezekkel a problémákkal szorosan összefügg. Az uniós csatlakozás már most ró terheket a költségvetésre a csatlakozási követelmények finanszírozása formájában, de a csatlakozás első évében ezek a terhek az uniós források társfinanszírozása valamint a költségvetés befizetési kötelezettség miatt tovább nőnek majd. Így egyszerre nagy a nyomás a költségvetésen a centralizáció növelésére és csökkentésére.

De az ellentmondás a kiadások csökkentése és növelése iránti igény között könnyen feloldható lenne, a mostani apróbb, bár politikailag kevésbé költséges kiigazítások helyett megfelelő szerkezeti reformokkal. A szerkezeti reformok hosszabb távú eredményekkel kecsegtetnének az államháztartás egyensúlyának elérésében, a vállalkozások versenyképességének növelésében, az emberi erőforrások megfelelő megteremtésében, és a mindezen alapuló fenntartható növekedésben.